

goede houden kon? Zag hij niet over 't hoofd, dat het zoo heel natuurlijk is, indien eene partij, die twee eeuwen heerscheresse is geweest met betrekkelijke minachting van de minderheden, maar nu ziet, dat hare oppermacht uit is en allerwegen voor onwettig en zeker onbillijk wordt gehouden; zag hij niet over 't hoofd, zeg ik, dat het zoo heel natuurlijk is, indien zoodanige partij wrevelig wordt, en bitter worden kan tegen een aanstaand en reeds beginnend leider der weerpartij, wiens fierheid op verkregen recht voor overmoed kan doorgaan?

Er komt bij, dat Alberdingk Thijm in eenig opzicht schuldig staat aan dezelfde bekrompenheid in 't oordeelen over den godsdienst van Dordrecht of Genève, telkenmale als hij niet ophoudt te zeggen, dat zijne Gereformeerde landgenooten boosaardig doen, waar zij over 't Jezuitisme den staf breken. Alb. Thijm heeft zeker over 't Calvinisme onjuist geoordeeld. Het is hem gegaan, gelijk het vóór twee eeuwen zijn beroemden stadgenoot, den dichterenegaat Joost van den Vondel, ging. Vondel heeft nooit met het Calvinisme gedweept, maar sedert zijn overgang tot de Roomsche kerk en het „aloud eerwaard geloof”, is zijn weezin tegen Calvijn's leer schreeuwend te noemen. Dit mag; en er is niemand, die er over heeft nagedacht, met hen 't eens, wier verwondering zich liet hooren omtrent het feit dat liever „Turksch dan Paapsch” in onze dagen zwijgen moet voor „liever Paapsch dan Onbijbelsch”. In Vondel's dagen was hervormd en streng geloovig aan de uitspraken des bijbels hetzelfde; de haat der partijen begon zeker niet, waar hij heden ten dage een aanvang neemt. Toen was het: vóór of tegen den Paus, den antikrist; vóór of tegen de Hostie, de vervloekte afgoderij; vóór zeven H. Sacramenten of slechts geloof schenken aan een tweetal dier instellingen; vóór of tegen de Kerkelijke overlevering; vóór of tegen het bezigen van de Heilige Schrift als volksleesboek en het daarmee gepaard gaande onderzoek? Dit was synoniem met „Turksch” of „Paapsch”! Thans is het anders. De band, die heden ten dage verbindt, is sterker dan al de punten van verdeeldheid, welke vroeger scheidden. Katholiek en geloovig aan de godheid des Zaligmakers is nog ééne en dezelfde zaak, gelijk in de dagen van Calvijn, die bv. de Hostie verwierp, maar de godheid van Christus beleed. Maar in de Hervormde Kerk is de historische Christus in de plaats van den bijbelschen Godmensch gekomen, en heeft slechts de rechtzinnigheid, maar die in onze dagen de wet voorschrijft, de leer gered der H. Triniteit. Welnu, het is dit dogma, hetwelk verbindt; het is dit dogma, dat Roomsche en Calvinist tot den broederkus noodigt, dat de oude uitstorting van haat: „liever Turksch dan Paapsch” heeft doen verstommen en voor den gemeenschappelijken uitroep: „liever Paapsch dan Onbijbelsch en den Godmensch verlooehenend”, heeft plaats gemaakt.

Vondel, zeide ik, was Paapsch en haatte het Calvinisme. Dit was zijn recht. Maar hij was in dien haat bekrompen. Hij oordeelde, dat het Calvinisme den mensch in leven en sterven ongelukkig maken moest, en hij begreep volstrekt niet de kracht en grootheid, die er van de leer der voorbeschikking kan